

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Gelijke kansen in de stad

van de Werfhorst, H.; van Hest, E.

DOI

[10.5117/9789463728829](https://doi.org/10.5117/9789463728829)

Publication date

2019

Document Version

Final published version

Published in

Gelijke kansen in de stad

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van de Werfhorst, H., & van Hest, E. (2019). Gelijke kansen in de stad. In H. van de Werfhorst, & E. van Hest (Eds.), *Gelijke kansen in de stad* (pp. 9-20). Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.5117/9789463728829>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Gelijke kansen in de stad

*Onder redactie van
Herman van de Werfhorst en Erna van Hest*

Amsterdam University Press

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het Amsterdam Centre for Inequality Studies (AMCIS).

Foto's auteurs:

Gabriël van Beusekom: door Kasia Karpinska

Henny Bos en Xavier Moonen: Universiteit van Amsterdam

Henrike Galenkamp: door Foto-Groep Hilversum

Matthijs Kalmijn: door Gerard van Hees

Maartje Raijmakers: door Jeroen Oerlemans

Alle overige auteurs: Monique Kooijmans Fotografie

Afbeelding omslag: streetartfrankey

Ontwerp omslag: Coördesign, Leiden

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6372 882 9

e-ISBN 978 90 4855 089 0

DOI 10.5117/9789463728829

NUR 740

Creative Commons License CC BY NC ND (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>)

© All authors / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2019

Some rights reserved. Without limiting the rights under copyright reserved above, any part of this book may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise).

1. Gelijke kansen in de stad

Herman van de Werfhorst en Erna van Hest

Herman van de Werfhorst is hoogleraar Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam, en directeur van het Amsterdam Centre for Inequality Studies. Hij is tevens lid van de Onderwijsraad.

Erna van Hest is werkzaam als directeur College of Child Development and Education en als directeur van de Universitaire Pabo van Amsterdam bij de afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Zij is tevens coördinator van de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam.

Het probleem: de accumulatie van achterstand

Kansengelijkheid is een belangrijke politieke, maatschappelijke en wetenschappelijke kwestie. Maatschappelijke ontwikkelingen hebben het vraagstuk bovendien urgent gemaakt. Ongelijkheid in inkomens neemt toe, sociale en migratieachtergrond worden bepalender voor schoolloopbanen, de woonsegregatie in de stad stijgt, een grote groep volwassenen kan moeilijk meekomen op de moderne arbeidsmarkt, en gezondheidsproblemen stapelen zich op bij dezelfde mensen die het op andere terreinen ook al moeilijk hebben. Ongelijkheid in kansen vertaalt zich ook in politieke overtuigingen: een omvangrijke groep burgers is ontevreden met de veranderende wereld om zich heen, en vertrouwt de overheid niet meer als institutie om maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden.

Het is dan ook niet verrassend dat kansengelijkheid op de agenda staat van de politiek. Zo heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en

Wetenschappen de Gelijke Kansen Alliantie in het leven geroepen, en geeft het Amsterdamse stadsbestuur in zijn coalitieakkoord van mei 2018 aan een verkenning uit te voeren naar een 'kenniscentrum (on)gelijkheid in de stad'.

De stad is een belangrijke omgeving voor deze vraagstukken. Stedelijke problematiek kan niet los worden gezien van de ongelijkheden die in een stad bestaan. Tweedeling in de stad neemt toe, zodat de stad enerzijds steeds interessanter wordt om te wonen voor hoogopgeleide professionals, en anderzijds ontoegankelijker wordt voor de kwetsbare en minderdraagkrachtige mensen in de samenleving. De woningmarkt wordt voor hen steeds ontoegankelijker, mede omdat sociale huur verdwijnt uit de meer gewilde buurten. De resulterende toenemende segregatie heeft gevolgen voor de kansen van kinderen, omdat kinderen in minder goede buurten vaak naar minder goed bekend staande scholen gaan, en omdat kinderen uit rijkere milieus bereid zijn verder te fietsen naar een goed bekend staande school. De bezuinigingen op de jeugdzorg leiden tot lange wachtlijsten. Toegang tot sociale zekerheid staat steeds meer op losse schroeven, en het vinden van een baan is voor sommigen moeilijk, zelfs als de economie groeit.

Het wordt ook steeds meer bekend dat sociale ongelijkheid op diverse domeinen (bijvoorbeeld in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, en met betrekking tot sociale zekerheid, gezondheid en sociale relaties) zich concentreert bij dezelfde personen. Er is dan ook sprake van accumulatie van achterstand.¹ Deze accumulatie vindt plaats op drie mogelijke manieren. Ten eerste zien we binnen een bepaald domein dat eerder opgelopen achterstanden zich vertalen in verdere achterstand. Iemand die bijvoorbeeld vroeg in de schoolloopbaan niet goed kan meekomen, ondervindt daar in de verdere (school)loopbaan vaak nadeel van, zodat de opleidingsverschillen sterker worden. Of gezondheidsproblemen in de jeugd kunnen zich voortzetten en verergeren in het verdere leven. Ten tweede stapelt achterstand zich binnen een bepaalde levensfase op over verschillende domeinen. Mensen die in de bijstand zitten ondervinden bijvoorbeeld vaker gezondheidsproblemen, en vinden moeilijker een prettige woning. Ten derde stapelt achterstand zich op gedurende de levensloop en over domeinen heen, wanneer vroege gezondheidsproblemen bijvoorbeeld latere toegang tot de arbeidsmarkt belemmeren.

Deze complexe combinatie van verschillende vormen van ongelijkheid vraagt om een multidisciplinaire, integrale studie van ongelijkheidsvragen. Zo'n manier van kijken is echter niet vanzelfsprekend voor wetenschappers. Onderwijswetenschappers houden zich vooral bezig met onderwijsachterstanden, epidemiologen met ongelijkheid in gezondheid, en stadsgeografen

met ruimtelijke segregatie en woningmarkt. Dit levert belangrijke expertise op, maar tegelijkertijd zouden we kennis op diverse terreinen met elkaar moeten verbinden, en nagaan hoe een interdisciplinaire kruisbestuiving kan helpen om de accumulatie van achterstand beter te begrijpen. Pas als we ongelijkheid in haar complexiteit bekijken, zullen we beter begrijpen waarom achterstanden (en voorsprongen) zich bij dezelfde groepen concentreren.

Ongelijkheid waarin en waarom?

Een bundel over een breed perspectief op ongelijkheden doet er goed aan om stil te staan bij de vraag: over welke ongelijkheden hebben we het eigenlijk, en waarom zijn ze van belang om te bestuderen?

Een belangrijk onderscheid dat in de literatuur wordt gemaakt is dat tussen (on)gelijkheid van kansen en (on)gelijkheid van positie.² Ongelijkheid van positie (ook wel ongelijkheid in 'uitkomst' genaamd) betreft de objectieve verschillen in de mate waarin leden van een samenleving de beschikking hebben over een schaars goed (zoals inkomen, een huis, schoolprestaties, gezondheid). Een inkomensverdeling is in deze betekenis meer ongelijk wanneer er relatief veel mensen zijn met een hoog en/of met een laag inkomen (dus ver verwijderd van het gemiddelde). Huisvesting is meer ongelijk verdeeld als er tussen huishoudens grotere verschillen bestaan in de kwaliteit en/of grootte van de woningen. Schoolprestaties zijn meer ongelijk verdeeld als de 'top' zeer hoge resultaten behaalt, en/of de minder presterenden echt veel achterstand oplopen in hun prestaties. Een meer gelijke verdeling van het schaarse goed betekent dat men dicht bij het gemiddelde zit – weinig verschil in de kwaliteit van de woning, minder inkomensverschillen, of alle leerprestaties dicht op het gemiddelde.

Ongelijkheid van kansen verwijst niet primair naar de mate van verschil als het gaat om een schaars goed, maar naar de mate waarin de positie die een individu inneemt bij de verdeling van het schaarse goed, voorspeld wordt door achtergrondkenmerken zoals sociaal milieu, migratieherkomst of gender. Gegeven een bepaalde verdeling van leerprestaties kan er meer ongelijkheid van kansen zijn als sociaal milieu belangrijker is voor hoe goed een leerling presteert op school. Meer algemeen verwijzen we met kansengelijkheid naar gelijkheid van kansen om de levensloop te ontwikkelen volgens de capaciteiten die men heeft, ongeacht migratieachtergrond, gender, opleiding, seksuele oriëntatie, fysieke of geestelijke beperking, en sociale klasse.

Hoewel gelijkheid van kansen en gelijkheid van uitkomsten conceptueel van elkaar verschillen, hangen ze ook direct met elkaar samen. In landen met meer inkomensongelijkheid is bijvoorbeeld de voorspellende kracht van sociaal milieu op schoolprestaties groter.³ Simpel gezegd vertaalt de ongelijke *positie* van de ouderlijke generatie zich in ongelijke *kansen* voor de volgende generatie. Grotere ongelijkheid in de kwaliteit van woningen kan daarmee ongelijkheid versterken in gezondheid, of in de onderwijskansen van kinderen als ze wel of geen goede ruimte hebben om huiswerk te maken. Dit betekent dat zelfs als onze primaire interesse kansengelijkheid betreft, het raadzaam is om ook gelijkheid van positie te bekijken.

Misschien is de lezer geneigd om het vraagstuk van gelijke kansen te beschouwen vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid: ongelijkheid van kansen is onrechtvaardig, en moet daarom bestreden worden. In veel gevallen is kansengelijkheid inderdaad onwenselijk, wanneer bijvoorbeeld sociaal milieu sturend is voor schoolloopbanen bovenop mogelijke verschillen in leercapaciteiten of -oriëntaties. Het vraagstuk van rechtvaardigheid is echter niet altijd zo eenvoudig te koppelen. Om dit te illustreren gebruiken we het voorbeeld uit hoofdstuk 7 van Han van der Maas en Maartje Raijmakers over een tool die het leerproces individualiseert en optimaliseert, en daarmee de verschillen tussen leerlingen mogelijk vergroot. Mocht de startpositie van leerlingen in het onderwijs positief samenhangen met sociaal milieu (wat we met enige zekerheid kunnen aannemen), dan zou individualiserend leren de verschillen naar sociaal milieu tijdens de basisschool kunnen vergroten, maar wel op een manier die ook de 'onderkant' netto baat geeft. Of dit een rechtvaardige vorm van ongelijkheid is, hangt af van de politieke theorie die men hanteert. Volgens het bekende maximin-principe van John Rawls zou dit rechtvaardig zijn; immers de ongelijkheid neemt toe op een manier die ook de minder presterende leerlingen leerwinst geeft. In onze optiek is het niet noodzakelijk om een helder en vastomlijnd beeld te hebben van wat sociaal rechtvaardig is in de verdelingen van schaarse goederen en in de ongelijkheid in kansen om deze schaarse goederen te bereiken. Als we ongelijke kansen opsporen die met gericht beleid verminderd kunnen worden, is het denkbaar dat de uitkomsten nog meer verbeteren. Tegelijkertijd maakt dit voorbeeld wel duidelijk dat ook politiek filosofen betrokken moeten worden bij het nadenken over gelijke kansen. De rechtvaardigheidsvraag is uiteindelijk een morele en politieke vraag: welke ongelijkheden vindt men acceptabel, en welke vindt men onrechtvaardig?

De studie van ongelijkheid aan de UvA

Hoe kunnen we diverse vormen van expertise verbinden om ongelijkheid in haar volle complexiteit te begrijpen? Aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) wordt dat onder andere gedaan via zogenaamde onderzoekszwaartepunten. Een van de zwaartepunten van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen (FMG) van de UvA voert de naam Institutions and Inequality, en is ingebed in het Amsterdam Centre for Inequality Studies (AMCIS). Het AMCIS brengt wetenschapsgebieden samen uit de faculteit, in het bijzonder de sociologie, pedagogiek en onderwijskunde, en politico-logie, en werkt ook samen met andere facultaire zwaartepunten en andere faculteiten (Geneeskunde, Economie en Bedrijfskunde, Rechtsgeleerdheid). Deze samenwerking verloopt via de organisatie van gezamenlijke workshops, lezingenreeksen en onderzoeksprojecten. Op deze manier ontstaat een onderzoeksgemeenschap naar vraagstukken over gelijke kansen in onderwijs, huisvesting, gezondheid, arbeidsmarkt en politieke betrokkenheid, waarbij mensen elkaar kennen en tot betere inzichten komen.

Het eerste doel van deze bundel is om een staalkaart te presenteren van het ongelijkheidsonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam door onderzoekers, betrokken bij het AMCIS en zijn samenwerkingspartners. Hiermee brengen we het ongelijkheidsonderzoek 'naar buiten': voor beleidsmakers, politici, professionals in diverse velden, en de geïnteresseerde lezer. Interne onderzoeksallianties zijn belangrijk en interessant, maar het is ook goed om aan de buitenwereld te laten zien wat de UvA allemaal in huis heeft op het vlak van ongelijkheidsstudies. Dit overzicht is uiteraard niet volledig – er gebeurt nog veel meer op dit terrein dan we in deze bundel kunnen laten zien. Maar indachtig de interdisciplinaire uitdagingen zijn essays uit verschillende vakgebieden bijeengebracht.

Een tweede doel van deze bundel is om te pleiten voor een verdere intensieve samenwerking tussen de wetenschap en het veld. Kennisintensieve maatschappelijke vraagstukken hebben er baat bij als wetenschappers in nauw contact treden met het veld. Maar ook wetenschappers hebben baat bij een nauwere samenwerking – 'grote' wetenschappelijke vragen kunnen worden geadresseerd via deelvragen die in het veld urgent zijn. Elders heeft een van de samenstellers van deze bundel betoogd dat een belangrijke vaardigheid van wetenschappers is om onderzoeksvragen te stellen.⁴ Initiatieven zoals de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) miskenden in zekere zin deze vaardigheid: de NWA legde bij burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven de mogelijkheid neer om onderzoeksvragen te stellen voor de wetenschap. Samen tot onderzoeksvragen komen is enerzijds een uitdaging, maar anderzijds een

noodzaak om kennis te genereren om maatschappelijke problemen aan te pakken. Om deze samenwerkingen te faciliteren is het essentieel om praktische vragen die bestaan in het veld of in het beleid, te formuleren binnen bredere 'academische' onderzoeksvragen. Hiermee wordt de wetenschappelijke relevantie van concrete vragen vergroot, en de toepasbaarheid van wetenschappelijke kennis versterkt. Hoe kunnen we deze samenwerking vorm geven?

Samen werken aan maatschappelijke vraagstukken in de stad

Tijdens de opening van het academisch jaar van de UvA op 3 september 2017 presenteerden burgemeester Femke Halsema en collegevoorzitter Geert ten Dam met trots *De Universiteit en Amsterdam*.⁵ Een uitgave die de al eeuwenoude band tussen UvA en stad symboliseert en die een groot aantal recente partnerschappen beschrijft op het gebied van big data en superdiversiteit in het onderwijs, tot broedplaatsen, bingomiddagen en buurtmaaltijden. Want net als vroeger weten de UvA en de stad elkaar te vinden en samen op te trekken bij de aanpak van grootstedelijke vraagstukken. De UvA wil een maatschappelijk geëngageerde universiteit zijn, die betrokken is bij de stad. Een universiteit met kritische, maar vooral ook nieuwsgierige en ondernemende wetenschappers en studenten, die hun kennis en expertise graag inzetten voor het onderzoeken en aanpakken van grootstedelijke thema's. Deze bundel met inhoudelijke bijdragen is daar een goed voorbeeld van.

De samenwerking tussen de UvA en de stad kent vele vormen. Naast de hierboven genoemde partnerschappen zijn er UvA-hoogleraren die naast hun aanstelling bij de UvA ook werkzaam zijn bij de gemeente Amsterdam, of die een bijzondere leerstoel bekleden vanwege de gemeente Amsterdam, zoals professor Folkert Kuiken (zie hoofdstuk 5). Via hun onderzoeken en interventies voeden zij beleidsambtenaren en ondersteunen en versterken zij gemeentelijk beleid.

Daarnaast heeft de gemeente Amsterdam sinds 2017 een Chief Science Officer (CSO), in de persoon van Caroline Nevejan. Zij is tevens bijzonder hoogleraar Designing Urban Experience aan de UvA. Met haar nieuwe onderzoeksprogramma wil zij samen met bewoners, wetenschappers, kunstenaars, ontwerpers en ambtenaren grootstedelijke vraagstukken oppakken. Een van haar belangrijke opdrachten is om de band tussen de gemeente Amsterdam en de UvA te versterken en kennis en samenwerkingsverbanden beter te ontsluiten, onder andere via het platform www.openresearch.amsterdam.

Want wetenschappers, ambtenaren, praktijkprofessionals, ondernemers en burgers komen elkaar voortdurend tegen. In de vele debatcentra die de

stad rijk is, in hackathons, denktanks, taskforces en aan dialogotafels. De tijd dat wetenschappers alleen op een kamertje onderzoek deden naar de oplossing van een maatschappelijk probleem ligt ver achter ons. Door de invloed van internet en social media staan wetenschappers in nauw contact met de maatschappij, voeren zij openlijk en scherp het debat en moeten zij op hun beurt ook pittige feedback van andersdenkenden kunnen incasseren. Dat scherpt de geest en het onderzoek, en dat is ook een van de redenen dat er binnen de UvA steeds meer onderwijsvormen zijn waarbij studenten actief aan de slag gaan met een 'echt' vraagstuk van een maatschappelijke partner. Via Pressure Cookers (intensief brainstormprogramma), Critical Design workshops en studentadviesbureaus zoals StudentWeetRaad (www.studentweetraad.nl) verdiepen studenten zich tijdens hun studie in een maatschappelijk probleem en in de rol en de opdracht van de partner, werken ze op basis van literatuur scenario's uit en presenteren ze hun uiteindelijke oplossing aan de maatschappelijke opdrachtgever. Studenten werken op deze manier tevens aan hun professionele netwerk en hun kansen op de arbeidsmarkt.

Netwerkaanpak: Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam

Onderzoek naar maatschappelijke thema's gebeurt steeds vaker in een netwerk van wetenschappers, praktijkprofessionals en beleidsmakers. Zo ontstaat er een directe wisselwerking met maatschappelijke partners, en zijn overheden al in een vroeg stadium betrokken bij de aanpak van problemen en de implementatie van oplossingen.

Een goed voorbeeld van zo'n netwerkaanpak is de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam (WOA), waarin onderzoekers en studenten van de UvA participeren. Deze Werkplaats is in 2016 opgezet naar analogie van de academische werkplaatsen in de gezondheidszorg.⁶ Een (academische) werkplaats is een organisatievorm (kennisinfrastructuur) waarin mensen uit onderzoek, praktijk en beleid samenwerken, en waarbij afspraken zijn vastgelegd in formele samenwerkingsovereenkomsten. Via een constante dialoog tussen onderzoekers, praktijkprofessionals en beleidsmakers vormen deze werkplaatsen een goede proeftuin voor onderzoek. Daarbij snijdt het mes aan twee kanten: praktijkprofessionals en beleidsmakers worden gevoed met de laatste wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van onderzoek en draaien mee in het ontwikkelen, uittesten en bijsturen van nieuwe interventies en instrumenten, onderzoekers en studenten hebben op hun beurt toegang tot onderzoekspopulaties en kunnen de bruikbaarheid en relevantie van hun onderzoek direct toetsen in de praktijk. De

resultaten vloeien terug in het wetenschappelijke onderzoek en/of vinden hun weerslag in beleid.

De WOA bestaat uit twee samenwerkingsverbanden tussen schoolbesturen en kennisinstellingen in de stad Amsterdam: één voor de sector primair onderwijs (WOA PO), en één voor de sector voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs (WOA VO/MBO). De UvA participeert actief in beide verbanden. In de WOA PO werkt de UvA samen met de schoolbesturen ASKO, STAIJ en Sirius en de kennisinstellingen van HvA en het Kohnstamm Instituut. In de WOA VO/MBO is er een samenwerking met de academische opleidingscholen AcOA en ESPRIT, het ROC van Amsterdam en de HvA. Beide verbanden bouwen voort op reeds bestaande samenwerkingen en bieden de mogelijkheid om het samen opleiden en onderzoeken in de schoolcontext verder te verstevigen en te verduurzamen. De WOA VO/MBO is tevens onderdeel van de professionaliseringslijn van de Amsterdamse Lerarenagenda 'Liever voor de klas', die de gemeente Amsterdam invult in overleg met schoolbesturen en lerarenopleidingen.

Het doel van de WOA is om door middel van gezamenlijk onderzoek praktijkrelevante kennis te ontwikkelen en te verspreiden ter verbetering van de kwaliteit van onderwijs en onderzoek. Bij het kennisknooppunt IAmEducation kunnen deelnemers aan de WOA en andere geïnteresseerden terecht voor de Werkplaatsagenda, onderzoeksopbrengsten, korte kennisclips en achtergrondliteratuur.

Onderzoeksthema's

Binnen de WOA worden thema's onderzocht die voor onderwijsprofessionals, opleiders en onderzoekers in een grootstedelijke omgeving van belang zijn. Voor de WOA PO is dat diversiteit in de volle breedte: van etnisch-culturele, tot sociale en cognitieve diversiteitsvraagstukken. Leraren hebben in toenemende mate te maken met divers samengestelde klassen. Zeker in grootstedelijke gebieden zoals de regio Amsterdam doet deze 'superdiversiteit' een groot appel op de competenties van leraren.⁷ Diversiteit in de klas creëert nieuwe leermogelijkheden en kan een bron van inspiratie zijn, maar veel leraren ervaren vooral handelingsverlegenheid. Zij vinden het lastig tegemoet te komen aan de behoeften van alle leerlingen, en zien dat diversiteit ook onbegrip, uitsluiting, kansenongelijkheid en discriminatie met zich mee kan brengen. Met het onderzoek binnen de WOA PO willen onderzoekers en onderwijsprofessionals de handelingsbekwaamheid van leraren rondom diversiteit op school en in de klas vergroten door de al aanwezige kennis en vaardigheden als uitgangspunt te nemen om nieuwe

praktijken of interventies te ontwikkelen, uit te proberen en de werking ervan te onderzoeken (zie ook hoofdstuk 3 van deze bundel).

De WOA VO/MBO houdt zich bezig met het onderzoeken en ontwerpen van samenhangende leerarrangementen die de zelfregulatie van leerlingen bevorderen. Leerlingen vinden het lastig om hun leren vorm te geven in een wereld waarin steeds meer informatie beschikbaar is. De stedelijke omgeving zorgt voor veel afleiding, en de mate waarin de thuissituatie het leren ondersteunt, is wisselend. Ook zijn er vaak problemen die te maken hebben met een gebrek aan vakspecifieke leervaardigheden (zoals: 'Hoe leer ik voor een geschiedenistoets?'). Leraren geven aan dat ze weinig concrete vakspecifieke en generieke materialen hebben om op een effectieve manier de zelfregulatie van leerlingen te bevorderen. Bestaande materialen passen vaak niet goed genoeg bij de specifieke context en het ontbreekt docenten vaak aan vaardigheden en/of ondersteuning bij het vertalen van inzichten uit onderzoek naar de praktijk.⁸ Binnen de WOA VO/MBO ontwikkelen leraren en onderzoekers zowel leerarrangementen die rekening houden met specifieke kenmerken van leerlingen als materialen voor docentprofessionalisering.

Binnen enkele jaren heeft de WOA zich ontwikkeld tot een goed functionerend netwerk van groepen en teams, met ieder hun eigen taken en verantwoordelijkheden, waarin onderzoekers en onderwijsprofessionals op basis van gelijkwaardigheid samenwerken aan onderzoeksvragen uit de onderwijspraktijk. Daarbij is het uitgangspunt dat dialoog en eigenaarschap rondom praktijkgericht onderzoek leiden tot betekenisvoller onderzoek en tot betrokkenheid van deelnemers.⁹ Een belangrijke volgende stap is dat netwerken als de WOA onderdeel worden van de grootstedelijke en landelijke kennisinfrastructuur. Alleen op die manier kunnen we waarborgen dat onderzoekers kunnen inspelen op grootstedelijke onderzoeksvragen en samen met de praktijk kunnen bijdragen aan de ontwikkeling en de toekomst van de stad Amsterdam.

Deze bundel

De bijdragen aan deze bundel gaan voor een groot aantal thema's na wat de staat van kennis is op het onderhavige terrein, en welke kennisvragen nog openliggen. We willen een bijdrage leveren aan de ambitie van de UvA om de verbinding met de stad te versterken. We hopen dan ook dat deze bundel verschillende publieken weet te bereiken: beleidsmakers, politici, maatschappelijke partners en wetenschappers. Via het stellen

van nieuwe kennisvragen hopen we bij te dragen aan een kennisbasis en onderzoeksagenda waarmee de stad, maatschappelijke partners en de wetenschap vooruit kunnen in hun ambitie om de banden aan te halen.

De hoofdstukken van het eerste deel richten zich vooral op onderwijs in den breedte. Het omvat studies naar ongelijkheidsvragen tijdens de voorschoolse educatie (Ruben Fukkink), en de rol van leerkrachten (Lisa Gaikhorst, Sara Geven en Jan Baan). Louise Elffers staat stil bij de enorme groei in 'schaduwonderwijs', en de ongelijkheden die daarmee versterkt worden. Vervolgens staan we stil bij het probleem van laaggeletterdheid (Folkert Kuiken). Daarna beschouwen we twee verschillende interventies die leerprestaties kunnen verbeteren, en die met gerichte inzet mogelijkwijs de kansengelijkheid vergroten. De eerste daarvan is het uit Amerika geïmporteerde model van High Dosage Tutoring, waarbij leerlingen kleinschalig aanvullende intensieve instructie krijgen (Bowen Paulle, Joppe de Ree en Anne Kielman). De tweede betreft technologie om onderwijs precies op maat te maken van een individuele leerling (Han van der Maas en Maartje Raijmakers). Tot slot gaan Bas van der Klaauw, Hessel Oosterbeek en Sándor Sóvágó in op de segregatie tussen scholen. Hoe kunnen we deze segregatie verklaren? Een belangrijk mechanisme is de selectie op schoolniveau (vmbo/havo/vwo), maar daarbovenop zien we dat verschillen in schoolvoorkeuren een rol spelen. Ruimtelijke (woon-)segregatie speelt een minder belangrijke rol, hoewel leerlingen uit armere milieus en met een migratieachtergrond minder bereid zijn te reizen voor hun middelbare school dan rijkere kinderen en kinderen zonder migratieachtergrond.

Deel 2 van de bundel handelt over vraagstukken rondom diversiteit en sociale cohesie. Dit deel begint met een hoofdstuk van Beate Volker, die betoogt dat ongelijkheidsvragen gepaard gaan met sociale cohesievragen, en dat direct koppelt aan verschillen tussen buurten en wijken. Karien Stronks, Loes Crielaard, Henrike Galenkamp en Mary Nicolaou staan vervolgens stil bij gezondheidsverschillen tussen sociale en etnische groepen, en roepen op om dit vraagstuk in zijn complexiteit te bekijken via verschillende invalshoeken. Vervolgens gaan we in op de veranderende gezinsstructuren in de stad, waarbij als gevolg van een toenemend aantal echtscheidingen kinderen vaker met één ouder opgroeien (Matthijs Kalmijn). De vraag die Kalmijn stelt is of echtscheiding nadelig uitpakt voor kinderen, ook in een grote stad als Amsterdam. Dit deel van de bundel vervolgt met een essay over seksuele en genderdiversiteit (Henny Bos, Laurens Buijs en Gabriël van Beusekom). Deel 2 sluit af met een essay van Xavier Moonen waarin hij de gelijke kansen bespreekt voor mensen met een licht verstandelijke beperking.

Deel 3 van de bundel gaat vervolgens in op vraagstukken rondom wonen en werk. Dit begint met een essay van Cody Hochstenbach, die aantoont dat de samenstelling van de woonvoorraad in rap tempo verandert in de stad, met name door de stevige daling in het aantal sociale huurwoningen. De woningmarkt wordt steeds moeilijker toegankelijk voor een aanzienlijk deel van de Amsterdammers. Tot slot gaan Paul de Beer en Thijs Bol in op de ongelijkheid op de arbeidsmarkt onder Amsterdammers. Nog sterker dan elders krimpt de Amsterdamse middenklasse. De veranderende arbeidsmarkt gaat gepaard met grotere ongelijkheden tussen opleidingsgroepen.

Alles tezamen geven deze essays aan dat het vraagstuk van gelijke kansen, ruim gedefinieerd, meer aandacht verdient in Amsterdam. Een integrale visie op ongelijkheid, waarbij nog sterker dan in het huidige onderzoek het geval is vanuit een multi- en interdisciplinair perspectief naar ongelijkheid wordt gekeken, is essentieel om te begrijpen hoe achterstanden ontstaan, welke consequenties ze hebben, of de lokale gemeenschap nadelen ondervindt van deze processen, en hoe onwenselijke ongelijkheden kunnen worden aangepakt. Met deze inzichten kunnen wetenschappers, professionals in de velden en beleidsmakers kennis genereren om de stad toegankelijk te houden voor alle Amsterdammers.

Noten

1. DiPrete, Thomas A. & Gregory M. Eirich (2006). 'Cumulative Advantage as a Mechanism for Inequality: A Review of Theoretical and Empirical Developments.' *Annual Review of Sociology* 32: 271-297. Rigney, Daniel. 2010. *The Matthew Effect: How Advantage Begets Further Advantage*. Columbia University Press.
2. Swift, Adam (2001). *Political Philosophy: A Beginners' Guide for Students and Politicians*. Cambridge: Polity Press.
3. Chmielewski, Anna K. & Sean F. Reardon (2016). 'Patterns of Cross-National Variation in the Association Between Income and Academic Achievement.' *AERA Open* 2(3): 1-27.
4. Van de Werfhorst, Herman G. (2017). 'The Art of Asking Questions, and Why Scientists Are Better at It' in *The Dutch National Research Agenda in Perspective. A Reflection on Research and Science Policy in Practice*, B. de Graaf, A. Rinnooy Kan & H. Molenaar (red.). Amsterdam: Amsterdam University Press.
5. Universiteit van Amsterdam (2017). *De Universiteit en Amsterdam*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
6. ZonMw (2016). *Nut en noodzaak van netwerken voor de verbinding tussen onderzoek en praktijk*. Den Haag: ZonMw.

7. Severiens, S. (2014). *Professionele capaciteit in de superdiverse school*. (Oratiereeks). Amsterdam: Vossiuspers/Universiteit van Amsterdam.
8. Broekkamp, H. & Hout-Wolters, B. (2006). *De kloof tussen onderwijsonderzoek en praktijk: een overzichtsstudie van problemen, oorzaken en oplossingen*. Amsterdam: Vossiuspers/Universiteit van Amsterdam.
9. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (2018). *Samen onderzoeken werkt! Werkplaatsen onderwijsonderzoek; brug tussen onderzoek en praktijk*. Den Haag: Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.